

PRINTED BOOK

THE VEDIC PATH

Quarterly Journal of Vedic, Indological
and Scientific Research
Gurukula Kangri Vishwavidyalaya,
HARDWAR

To,

If not delivered, please return to :

Dr. R. L. Varshney

Editor, Vedic Path

'Dreamland'

P. O. Gurukula Kangri-249 404

HARDWAR, U. P., INDIA.

पेज - 7-5 २५.५ x 13.5 x 0.26m

~~श्रुतापत्त्यादियोगानामध्यायेडो~~

~~रावे च पुत्रां श्वादाक्षिनिर्मस्वमथौडुमामिति जनोदेवत~~

- माण्या

33

विष्णुसूक्तसावित्रीउत्तमपलं हि सुतया दद्यादिमांवारहः सहजनिभुतम्
तिविष्णुलघुः कृत्या
एवंप्रसन्नलगाद्विधवा मृतापत्यादियोगानामध्यायेदानीं जन्मकालीनबालवैध
व्ययोगविचारमतिदिशंस्तत्परिहारान्मार्गद्वयविक्रीडितेनाह जन्मोत्थंचवि
लोक्यबालविधवायोगोविवाहंस्फुटं दद्यात्तां चिरजीविनेत्रनभवेदोषः पु
नर्भभवः यथाप्रसन्नलगाद्विधवायोगोविचारितस्तथाजन्मोत्थं जन्मका
लीनंचबालविधवायोगं विलोक्य जातकशास्त्रजन्मकालीनलग्नवशातो
वैधव्ययोगविचार्यवक्ष्यमाणवृत्तंकारयेदित्यन्वयः तत्रबालविधवायोगा
नाह होममकरंदेगणाकरः त्यक्त्वा धनेनोत्सकरेसंस्मृत्यात्मेविभोमे
विधवाप्रदिष्टा पापग्रहालोकनवर्गयाते कन्येववृद्धाभवतीति सूतो वैध
व्यंकुरस्वेष्टेन दनगुरुगतेर्निश्चितैः स्यात्पुनर्भः पापेस्तदीयं युक्तं भवति
परिहृता प्रयसासौम्यदृष्टे ग्रन्थानां शास्त्रयोः कृद्विहितिसुतसुतयोर्वैध
कीयोषिदुक्ता चंद्रो वीमूनुशुकायदिमदनगुरुप्रयसौ जायते सेति अ

2

न्यमपिस्त्रोक्तं पठन्ति लगेव्ययेचप्रातालेयामित्रेवाष्टमेकुजे कन्यामर्त
 विनाशायमर्तकस्याविनाशददति अथजातकीयोवेधव्ययोगपरि
 हाउउच्यतेस्माभिः दूनावाच्येपतिश्रुमगतैरंध्रमादृतं मृतुनीहागंशो
 रुदयगृहस्तद्विपुश्चितनीयमितिगुणाकरंरासप्रमस्यानादृत्तसो
 भाग्येविचार्यइत्युक्तं तत्रयोयोभावः स्वामिदृष्टोयुतोवेत्पारिष्व
 तांजनतोवेत्तंतवराहसूक्तैः स्वस्वानिसोम्यदितचेत्सप्रमस्यानंभ
 वतितरातद्रावसुखंवाच्यं केचित्तुस्त्रीणांमहत्यपरिष्वयोगंभर्तुंश्र
 स्वल्पापरिष्वयोगतत्परिहारामारुः श्रुत्यापरिहारेवेधव्ययोगप्रतीका
 रमारु विधाय्येतिरहइतिवक्ष्यमाणमिहायेदृष्टं पित्रादिःसुताया
 कन्यायांकृत्वा रहरकांतेहिनिश्रयेनसावित्राव्रतंविधायकारयि
 त्वा उताथवापेय्यत्तं पिष्यत्तमेवासंबधिब्रतमेकांतेविधायप

आदिमाकन्यामुलगेचिरजीविनेवरायदद्यात् तदुक्तं व्रतखंडे सा
 विज्याहिव्रतादीनिभक्त्याकुर्वन्तियाः स्त्रियः सोभाग्यचसुहृत्त्वं च
 भवेत्तस्यामुसंततिरिति सावित्रीव्रतकरणप्रकारस्तत्रैवप्रसिद्धः
 संहितासारे अवेधव्यकरयोगेविवाहपटलादिते वरायायुष्य
 तरेयाकन्यावेधव्ययोगजेति पिप्पलव्रतमुक्तं तानभास्करे व
 लवद्विधवायोगोवात्यसतिमृगीदृशा पितारहसिकुर्वीतत
 द्दुर्गंशास्त्रसंमतं सुदिनेशुभनक्षत्रेचंद्रतारबलान्विते अवेध
 व्यकरयोगे लग्नेग्रहबलान्विते व्रतारंभंप्रकृवीतवालवेध
 व्यनाशक सुस्तीताचित्रवस्त्राद्याकन्यापितृगृहादृतिः नी
 त्वाश्वत्यशमीस्यानेयंवावदूरिकाश्रमे अग्निलालप्रकृवी
 तविपुलमदुकर्षितं कुमाय्याचार्यनिर्दिष्टकृतसंकल्पना

दशत् कारकांशुप्रपूर्णेनसिचनेप्रतिवारिभिः क्षेत्रेवाश्रितमात्रे
 चतुर्तीयाऽसितपदानः यावत्कुक्षतृतीयाचमासमेकंयथावि
 धि ब्राह्मणानां तथा स्त्रीणां पूजनं च समाचरेत् तदाशियात्र
 यात्कन्यासौभाग्यं च सुखान्विते प्रतिमापार्वतीप्राप्तीवेणवेभोज
 नेचयेत् चंद्रमाहतदूर्वाद्यैर्विल्वपत्रैर्यथाविधि उपचारैर्य
 थाभक्त्यतेवेद्यैः प्रतिवासं एवं व्रतप्रभावेन बालवेधव्यभि
 ष्कृतिः जायते कन्यकानां चततः पाणिग्रहक्रिया इत्यस्य व्र
 तं ग्रथान्मदध्यपरिहाय्य बालवेधव्यापहारकंप्रतीकारत्रय
 माह वारहस्पतिः ग्रथवारहएकांते ग्रन्थतमूर्तिविलुप्रति
 मापिष्पलधरोप्रसिद्धौ रथ्यामध्येन्यतरेण मनोभीष्टेन साकं
 सदनमेव ह्यमाणदूषणरहिते सौभाग्यगुणान्विते च विवाह

कारयित्वा पश्चात्तां कन्यां स्फुटं लोकप्रसिद्धं यथाभवति तत्पात्रं
 वंती विनेऽशुभं तेवराय दद्यात् पित्रादिशोधकां तदुक्तमाकं
 डेयपुत्राणे बालवैधव्ययोगे पिकुंभदुप्रतिमादिभिः कृत्वा ललितं
 रहः पश्चात्कन्यादायेति चापरे इति कुंभस्तु पल्लवरां तेन मं
 धन्यपित्राद्या दुर्बलः पलाशी पुटुमागमा इत्यमरः सर्वोऽप्य-
 त्परावनान्यः प्रतिमाशरो भुजाद्यवयवयुता सौवर्ती न शालिग्रा
 मशिला सर्वत्रापि प्रमाणं वक्ष्यतेऽधुनेव कुंभविवाहः सूर्या
 रुणसंवादे विवाहात्पूर्वकाले च चंद्रतारावने शुभे विवाहे
 केचने तत्रे कुंभेन सह चोद्धृत पिता संकल्पवाक्यं च विवाह
 विधिपूर्वकं सत्रेण वेष्टयेत्पश्चाद्दशतनुविधानतः कुंकुमालं
 कृतं दहतयारकांतमपरे ततः कुंभे च निस्सार्य प्रभञ्ज्य सति

३

लाशये ततोभिद्येचनं कुर्यात्पंचपल्लववारिभिः तत्सर्ववस्तु
 पूजाद्यं ब्राह्मणाय निवेदयेत् इति कुंभविवाहः कुंभप्रायेणा
 च तत्रैव बरुणांगस्वरूपस्त्वं जीवना नाममाश्रयं पतिं जीवय
 कन्यायाश्चिरं पुत्रान्मुखं वरं देहि विष्णो वरान् देव कन्यापालय
 दुःस्वत इति अथाश्वत्थविवाहस्तत्रैव द्विजान्गुरुमुहूर्तौ
 मंगलोच्चारणैः समं ग्राह्यो वाहकालेन तुरम्यभूमौ समं उपे
 गत्वा प्रणम्य गौरी च गणनायं च भूरुहं भवानी चैवं मंधानीपि
 तामंत्रमुदीरयेत् उवाहयिष्ये विधिवदश्वत्थेन मनोरमा क
 न्यासो भाग्यसौख्यार्थं हेतवे हृदि ज्ञातमाः नमस्ते विष्णुरूपाय
 जगदानंदहेतवे पितृदेवमनुष्याणामाश्रयाय नमो नमः वना
 नापतयेतुभ्यं विष्णुरूपाय भूरुहं नमो निखिलपापोघनाशना

३

यत्नो नमः पूर्वजन्मभवं पापं बालवैधव्यकारकं नाशयाशुसु
 खं देहिकन्यायाममभरुह इत्यश्रुत्येन सह विवाहसंकल्पप्रा
 प्तेन विवाहस्तु कुंभविवाहवद्विधेयः एवं विष्णुप्रतिमया सोव
 र्णसह विवाहं विधाय प्रतिमादानं विधेयं अथ प्रतिमादानविधिः X
 स्तत्रैव शुभे मासि सिते पक्षे सानुकूलग्रहे दिने ब्राह्मणं साधुमा
 नं असंपृक्त्य विविधा हस्तैः तस्मै दद्याद्विधानेन विष्णोर्मुर्तिं चतुर्भु
 जां शुद्धवस्त्रसुवस्त्रेण वित्तशक्त्या यवा पुनः निर्मितं रुचिरं शश्व
 गदा चक्रां कुसुमैः पुता दधाना वाससी पीते कुमुदोत्पलमालिनी स
 दक्षिणां च तां दद्यान्मंत्रमेतमुदीरयेत् यत्नया पूर्वजनुषिधं त्या
 पति समागमं विषोपविष्य शस्त्रं हस्तौ वाति विरक्त्या प्राप्य मा
 र्गमहाद्यौरयशः सौख्यधनापहं वैधव्याद्यतिदुःखो घनाशा

यमुखलव्यये वरुसोभापलब्धेचमहाविद्योरिमांतनं सौवर्ण
 निर्मिताशक्त्यानुभवंसंप्रदयेक्षज अनद्याद्याहमस्मीतिस्वार्प्रव
 देदिति रावमस्त्विति विप्राशीर्गृहीत्वास्वगृहविशेत् नतोवैवाहि
 कंकर्मतातविधंकुर्यान्मृगौदृशः इतिप्रतिभादानविधिः एवं
 घटेनाश्वत्थेनविष्णुरूपेणवाएकांतेविवाहविधाययश्चादिपित्र
 धोयपुरस्सरं पित्रादिः कन्यादानाधिकारी कन्यामायुष्मतेवराय
 दद्यात् कन्यादानहनाहयाज्ञवल्क्यः पितापितामहभ्रातासकु
 ल्योजननीतया कन्याप्रदः पूर्वनाशप्रकृतिष्यः परः परइति न
 उपनृभूदिधियूरुदादिरित्यनरोक्तेर्द्धिः परिणीतायाः कन्यायाः
 पुनर्भूत्वेनमहापोयसंभवोस्तीत्यत आहत्रनभवेदिति अत्रैवं
 विधंकुंभादिविवाहानंतरंकन्यायाः पुनरायुष्मद्वरेणसहवि

१
 वहविषये पुनर्नभवः पुनर्नभूतो दोषो नास्ति कुतो दोषो ना-
 स्तीत्यपेक्षायामुच्यते विधानं न खंडे तथा विधानात् स्वर्गोपि
 लानां च प्रतिमा विष्णु रूपिणी तया सह विवाहे तु पुनर्भूत्वेन ज्ञाय-
 ते चकारात् त्रघटस्यापि लक्ष्मीरूपा सदा कन्या हरिरूपं सदा जलं
 हरेर्दत्तं च यद्दानं दानं पापहरं सदा लक्ष्मी नारायण प्रीत्यया दत्ता
 कन्यका नृधेः तारयेत् सकलं दानं कुलं पूजयेत् सदा चंद्रवत्सुग-
 धर्वशिवसोमसगरा इमे पतयः कन्यकां नो च वा ल्यात्संति सदेवते
 तदुच्च हविर्धयन्तात्कृतो नो नूनयेदद्यं यथा पुत्रं कर्मलं देवा-
 नां पूजनाय वै अर्हं भवति सर्वत्र तथा कन्या गुणं भवेदिति धर्मशा-
 स्त्रेऽपि किंचित्कथितं शास्त्रे शान्तिकं पतिव्रतं तस्यापमपिनो

५

पापं येन धर्मो भिरक्षते इति जुनावपि सोमादिभिः सहोष्वा सोम
 हितः सोमः प्रथमो विविदे गंधर्वो विविद उत्तरः तृतीयो गितस्तेषु
 तिसृषु रीयसो ननु धर्मः सोमो ददं धर्वो य गंधर्वो ददं नये रयिं
 च पुत्रं आदादग्निर्मह्यमघोऽमामिति अतो देवतभाग्या

10

11

42